

รองศาสตราจารย์วราวุฒิ โตอูรวงศ์
คณะจิตรกรรม ประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

สัมภาษณ์โดย	นายกนกพล	เกตุสัตบรรณ	นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สำนักวิชานิติศาสตร์
	นางสาวกรรข	แก้วเมืองเพชร	นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สำนักวิชานิติศาสตร์
	นายภูริณัฐ	นิมิต	นักศึกษาชั้นปีที่ 1 สำนักวิชานิติศาสตร์

คำถามข้อที่ 1 ในมุมมองที่ว่าปัญญาประดิษฐ์สามารถเข้ามาผลิตผลงานสไตล์ศิลปิน ในราคาที่ลดลงอย่างมาก ท่านคิดว่าจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างราคาของผลงาน หรือไม่ หากปัญหาดังกล่าวยังคงเกิดขึ้นได้ยากในอนาคต จึงขอกล่าวถึงสถานการณ์ในช่วง การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งในขณะนั้นภาพวาดดิจิทัล (Digital Image) ได้รับความนิยมอย่างมากในตลาดซื้อขายงานศิลปะ โดยมีการจำหน่ายในรูปแบบไฟล์ภาพ ดิจิทัล ความนิยมดังกล่าวส่งผลให้เกิดความกังวลในวงการศิลปะ เนื่องจากภาพวาดดิจิทัล ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลาย จนอาจส่งผลกระทบต่อวงการจิตรกรรมและตลาด ซื้อขายงานศิลปะแบบดั้งเดิม ส่งผลให้ศิลปินจำนวนหนึ่งซึ่งเดิมสร้างสรรค์ผลงาน ด้วยเทคนิคดั้งเดิม หันมาสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบภาพวาดดิจิทัลเพื่อใช้ประกอบ อาชีพและสร้างรายได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาผ่านไปประมาณ 2 ปี ความนิยมของภาพวาดดิจิทัล (Digital Image) เริ่มลดลงอย่างต่อเนื่อง หากพิจารณาสถานการณ์ในปัจจุบัน จะพบว่า ตลาดซื้อขายภาพวาดดิจิทัลไม่ได้รับความนิยมเช่นในอดีต และศิลปินที่สร้างสรรค์ ผลงานประเภทดังกล่าวเหลืออยู่เพียงจำนวนหนึ่ง โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีเอกลักษณ์ เฉพาะตัวในผลงานอย่างชัดเจน จากสถานการณ์ดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าปัญญาประดิษฐ์ ยังไม่สามารถเข้ามามีบทบาทในวงการศิลปะได้ในระดับเดียวกับที่ภาพวาดดิจิทัลเคยมี อิทธิพลในอดีต ทั้งนี้ ปัญญาประดิษฐ์อาจมีบทบาทมากกว่าในงานประติมากรรมที่อาศัย เทคโนโลยีการผลิตด้วยเครื่องจักร เช่น เครื่องพิมพ์สามมิติ (3D Printer) เนื่องจาก กระบวนการผลิตในลักษณะดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับการผลิตเชิงพาณิชย์ที่ต้องการ

ปริมาณมาก การใช้เครื่องจักรจึงมีความคุ้มค่า รวดเร็ว และสามารถรักษามาตรฐานของผลงานให้มีความสม่ำเสมอได้ดีกว่า ในส่วนของงานจิตรกรรมและงานวาดเขียนยังไม่ปรากฏหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อยอดการสั่งซื้อหรือยอดการจองผลงานศิลปะ จึงสรุปได้ว่า การนำเทคโนโลยีเข้ามาทดแทนการทำงานของมนุษย์อาจส่งผลกระทบต่อบางมิติหรือบางสาขาในวงการศิลปะ แต่ยังไม่อาจสรุปได้ว่าจะสามารถทดแทนคุณค่า ความคิดสร้างสรรค์ และเอกลักษณ์ของผลงานศิลปะที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นได้อย่างสมบูรณ์

คำถามข้อที่ 2 เมื่อปัญญาประดิษฐ์เข้ามาทำงานแทนคนในหลากหลายขั้นตอน ท่านคิดว่า จะส่งผลกระทบต่ออาชีพหรือไม่ และมีผลต่อเศรษฐกิจหรือไม่

หากพิจารณารายละเอียด หรือกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน จะพบว่า ปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลในการส่งผลกระทบต่อกระบวนการสร้างผลงาน เนื่องจากลักษณะงานในหลายด้านสามารถลดการใช้ระยะเวลาและแรงงานมนุษย์ได้ หากศิลปินสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีขนาดใหญ่ได้ภายในระยะเวลาที่สั้นลง หรือใช้แรงงานมนุษย์น้อยลงในบางขั้นตอน เช่น การสร้างต้นแบบ ซึ่งเดิมอาศัยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์หรือการคำนวณและประเมินผลต่าง ๆ ซึ่งปัญญาประดิษฐ์สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การใช้เทคโนโลยีในงานศิลปะมีมาตั้งแต่อดีต โดยเฉพาะการวาดภาพขนาดใหญ่ ซึ่งอาจต้องใช้เครื่องฉายภาพ (Projector) เพื่อฉายภาพลงบนพื้นผ้าใบหรือผนัง จากนั้นจิตรกรจึงเริ่มร่างภาพตามภาพที่ฉาย ซึ่งทำให้ขั้นตอนการทำงานมีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับการแปะต้นแบบ ซึ่งเป็นวิธีที่นำเทคโนโลยีมาช่วยเหลือศิลปินในการทำงาน หากต้องการวาดภาพในขนาดใหญ่ การใช้เครื่องฉายภาพอาจช่วยประหยัดเวลาได้อย่างมีนัยสำคัญ จึงอาจกล่าวได้ว่า การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยเหลือสามารถทำให้ประหยัดเวลาและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้ อย่างไรก็ตาม ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อมนุษย์มีอยู่ในระดับจำกัด หรือเฉพาะบางขั้นตอนที่ปัญญาประดิษฐ์สามารถเข้ามาช่วยเหลือได้ เช่น ขั้นตอนการเตรียมงาน แต่ในขั้นตอนการปฏิบัติจริง

หรือการสร้างสรรค์ผลงาน ยังคงจำเป็นต้องอาศัยแรงงานของมนุษย์ โดยเฉพาะในสาขาจิตรกรรม ซึ่งผลลัพธ์ของผลงานยังคงขึ้นอยู่กับทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ และวิสัยทัศน์ของศิลปินเป็นสำคัญ

ดังนั้น การใช้แรงงานของมนุษย์จึงยังคงมีความจำเป็น ในส่วนที่อาจมีผลกระทบ ต่อราคา หรือมูลค่าของผลงานนั้น ยังไม่มีหลักฐานชัดเจนว่ามีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญ หากพิจารณาอย่างรอบด้านจะพบว่าเทคโนโลยีหรือปัญญาประดิษฐ์สามารถเป็นเครื่องมือ ที่ช่วยสนับสนุนการทำงาน และช่วยให้ศิลปินสามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพได้ดียิ่งขึ้น

คำถามข้อที่ 3 ท่านคิดเห็นว่า คุณค่าของงานศิลปะอยู่ที่ผลงาน หรือผู้สร้าง เพราะเหตุใด ประเด็นคำถามนี้สามารถจำแนกออกเป็นสองแนวทางได้ กล่าวคือ การตอบ ในฐานะที่เกี่ยวข้องโดยตรง หรือในฐานะที่เป็นบุคคลภายนอกที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรง หากพิจารณาในฐานะที่เกี่ยวข้องโดยตรง ผู้ตอบอาจสะท้อนผลงานศิลปะบางส่วนที่เคย จัดแสดงในห้องแยก (Studio) บางกรณีอาจมีผลงานของศิลปินถูกนำไปแสดงในหอ แสดงงาน (Gallery) หรือในพื้นที่จัดแสดงงานทางพิพิธภัณฑ์ หรืออาจมีผลงานปรากฏ ในสื่อภาพวาดรูปหนึ่งจากการเห็นภาพโดยไม่ได้ทราบประวัติของจิตรกรหรือผู้วาดภาพ ว่าเป็นผู้ใดหรือบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือไม่

ในลักษณะนี้ การแบ่งประเภทอาจพิจารณาจากสถานะของผู้สร้างผลงาน หรือที่มาของผลงาน หากพิจารณาจากกรณีที่สามารถระบุผู้สร้างได้อย่างชัดเจน ผลงานย่อมมีคุณค่าและอาจก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมกับผู้สร้างซึ่งเป็น ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณค่าของงานศิลปะ ในขณะเดียวกัน หากไม่สามารถระบุผู้สร้างได้ หรือผู้สร้างบางท่านไม่เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ผลงานดังกล่าวอาจได้รับความสนใจน้อยกว่า ด้วยเหตุที่ผู้ชมไม่สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับตัวบุคคลหรือจิตรกรรมได้โดยตรง อย่างไรก็ตาม คำถามนี้สามารถพิจารณาได้ในสองมิติ กล่าวคือ มิติของบุคคลหรือศิลปิน และมิติของสถานการณ์ หากพิจารณาในมิติบุคคล หรือผู้ที่รับชมผลงานอยู่ในรูปแบบใด รูปแบบหนึ่ง อาทิ บุคคลที่คลั่งไคล้ศิลปินผู้วาดภาพนั้น หรือบุคคลที่สนใจประเด็น

ทางการเมือง บุคคลดังกล่าวอาจให้คุณค่าหรือรู้สึกมีความเชื่อมโยงกับผลงานมากเป็นพิเศษ แม้จะยังไม่ทราบข้อมูลเกี่ยวกับศิลปินผู้สร้างผลงาน จากประเด็นดังกล่าวสรุปได้ว่า คำถามสามารถตอบได้ทั้งสองมิติ โดยขึ้นอยู่กับมิติของบุคคลหรือศิลปิน รวมถึงบริบทหรือสถานการณ์เฉพาะของผู้รับชมผลงาน

คำถามข้อที่ 4 ในอดีตการประดิษฐ์กล้องถ่ายรูปเคยทำให้จิตรกรตกงาน แต่ก็ให้กำเนิดศิลปะภาพถ่าย ท่านคิดว่า ในยุคปัญญาประดิษฐ์จะมีสายอาชีพใหม่ หรือแขนงศิลปะใหม่ ศิลปะแบบไหนจะเกิดขึ้นมาทดแทน

หากย้อนกลับไปพิจารณาในช่วงเวลาที่กล้องถ่ายภาพถือกำเนิดขึ้น แม้ว่า การปรากฏของกล้องถ่ายภาพจะไม่ได้ส่งผลให้จิตรกรต้องว่างงานอย่างที่มีความกังวลกัน ในขณะนั้น แต่กลับส่งผลกระทบต่อการจิตรกรรมในแง่ที่ทำให้ศิลปินต้องทบทวน แนวทางการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง โดยเฉพาะงานจิตรกรรมที่มุ่งถ่ายทอดความ สมจริง ซึ่งเดิมเป็นรูปแบบการสร้างสรรค์ที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย การเข้ามาของ กล้องถ่ายภาพทำให้เกิดคำถามต่อบทบาทของจิตรกรรมในการถ่ายทอดภาพความจริง เนื่องจากเทคโนโลยีดังกล่าวสามารถบันทึกภาพได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำมากกว่า อย่างไรก็ตาม แทนที่กล้องถ่ายภาพจะเข้ามาแทนที่จิตรกรรมโดยสมบูรณ์ กลับกลายเป็น ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ศิลปินแสวงหาแนวทางการสร้างสรรค์รูปแบบใหม่ ส่งผลให้ เกิดพัฒนาการทางศิลปะและการกำเนิดของกระแสศิลปะสมัยใหม่หลายแขนง ตัวอย่าง ที่เห็นได้ชัด ได้แก่ ผลงานของ วินเซนต์แวนโก๊ะ (Vincent van Gogh) และโคลด โนเมต์ (Claude Monet) ซึ่งเป็นศิลปินในยุคที่วงการศิลปะกำลังแสวงหาแนวทาง การแสดงออกที่แตกต่างไปจากรูปแบบดั้งเดิม ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของวงการศิลปะมิได้เกิดจากการถือกำเนิดของกล้องถ่ายภาพ เพียงปัจจัยเดียว หากแต่เป็นผลจากปัจจัยหลายประการที่ร่วมกันผลักดันให้เกิด การพัฒนาและเปลี่ยนแปลงทางความคิดสร้างสรรค์ ด้วยเหตุนี้ จึงอาจกล่าวได้อย่างมี น้ำหนักว่ากล้องถ่ายภาพมิได้ทำให้จิตรกรหมดบทบาท หากแต่เป็นแรงผลักดันสำคัญ ที่ทำให้ศิลปินหันมาค้นหาแนวทางใหม่ในการสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง เมื่อพิจารณา

ถึงสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นยุคที่ปัญญาประดิษฐ์เข้ามามีบทบาทในหลากหลายมิติของสังคม ย่อมทำให้ศิลปินบางส่วนเกิดความกังวลต่ออนาคตของวิชาชีพ เนื่องจากปัญญาประดิษฐ์มีศักยภาพในการเข้ามาช่วยหรือทดแทนการทำงานบางส่วนได้ อย่างไรก็ตาม ศิลปินอีกจำนวนหนึ่งกลับมองเห็นโอกาสในการนำเทคโนโลยีดังกล่าวมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ผลงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ หากเปรียบเทียบกับช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 ซึ่งเป็นยุคที่กล้องถ่ายภาพเริ่มถือกำเนิดขึ้นจะพบว่า ในขณะนั้นสื่อทางศิลปะยังมีจำนวนไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่ประกอบด้วยจิตรกรรม ประติมากรรม และภาพพิมพ์ ขณะที่ในปัจจุบันรูปแบบของศิลปะมีความหลากหลายมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นศิลปะการแสดง ศิลปะชุมชน ศิลปะสื่อผสม หรือรูปแบบการสร้างสรรค์อื่น ๆ ที่ขยายขอบเขตออกไปจากจิตรกรรมเพียงอย่างเดียว

ความหลากหลายดังกล่าวส่งผลให้บทบาทและอิทธิพลของศิลปะไม่ได้กระจุกตัวอยู่ในสาขาใดสาขาหนึ่งเช่นในอดีต ดังนั้น แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์อาจส่งผลกระทบต่ोजิตรกรรมหรือศิลปะบางแขนงในระดับหนึ่ง แต่ยังมีสาขาทางศิลปะอีกเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้รับผลกระทบโดยตรง หรือได้รับผลกระทบเพียงเล็กน้อยจากการเข้ามาของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์

คำถามข้อที่ 5 ท่านเห็นว่าคุณค่าของศิลปะในใจผู้ซื้อจะเปลี่ยนไป หรือไม่ เช่น ในอนาคตคนจะยอมจ่ายแพงกว่าเพื่อซื้องานที่มีป้ายกำกับว่า “Handmade โดยมนุษย์ 100%” เหมือนตลาดอาหารออร์แกนิก หรือไม่

แม้ในหลายสาขาอาชีพจะมีการคาดการณ์ว่า เทคโนโลยีและปัญญาประดิษฐ์อาจเข้ามาทดแทนแรงงานมนุษย์ได้ในอนาคต แต่อาชีพที่ต้องอาศัยความสามารถเฉพาะทางยังคงมีความสำคัญและสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ เช่นเดียวกับงานศิลปะซึ่งอาศัยทักษะเฉพาะบุคคล ประสบการณ์ และมุมมองที่แตกต่างกันของผู้สร้างสรรค์ผลงานในมิติของงานศิลปะ แม้ปัญญาประดิษฐ์อาจส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจ การรับรู้ หรือมุมมองทางจิตใจของผู้คนในบางด้าน แต่ยังมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานศิลปะ

ที่สร้างสรรค์โดยมนุษย์มีคุณค่าแตกต่างออกไป เนื่องจากมนุษย์ยังคงต้องการสิ่งที่สะท้อนประสบการณ์ ความรู้สึก และมุมมองของมนุษย์ด้วยกันเอง ผลงานศิลปะจึงมิได้เป็นเพียงวัตถุหรือภาพที่ปรากฏต่อสายตาเท่านั้น หากยังเป็นสื่อกลางที่ถ่ายทอดอารมณ์ ความคิด และประสบการณ์จากผู้สร้างสรรค์ไปสู่ผู้รับชม

ด้วยเหตุนี้ ผลงานที่สร้างสรรค์โดยมนุษย์จึงสามารถสะท้อนความรู้สึก โลกทัศน์ และความเป็นไปได้ทางความคิดได้อย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับผลงานในลักษณะเดียวกับการรับฟังประสบการณ์หรือมุมมองจากบุคคลอื่น แม้ในปัจจุบันจะมีผู้คนบางส่วนที่เริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับปัญญาประดิษฐ์ในลักษณะคล้ายการสื่อสารกับเพื่อนหรือผู้ช่วยส่วนตัว แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังแตกต่างจากความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นผ่านประสบการณ์ร่วมของมนุษย์ หากพิจารณาในเชิงจิตวิทยาและสังคม มนุษย์จำนวนหนึ่งยังคงให้คุณค่ากับสิ่งที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น เนื่องจากผลงานเหล่านั้นสามารถสะท้อนตัวตน ประสบการณ์ และบริบททางสังคมของผู้สร้างได้ งานศิลปะจึงเปรียบเสมือนช่องทางการสื่อสารประสบการณ์ระหว่างศิลปินและผู้ชม ทำให้คุณค่าของงานศิลปะไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ที่ปรากฏเท่านั้น แต่ยังรวมถึงกระบวนการ แนวคิด และเรื่องราวเบื้องหลังการสร้างสรรค์ผลงานอีกด้วย

ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ยังคงมีผู้บริโภคกลุ่มหนึ่งให้ความสำคัญกับผลงานศิลปะซึ่งสร้างสรรค์โดยมนุษย์ และยินดีสนับสนุนหรือครอบครองผลงานดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ระดับความต้องการและมูลค่าทางเศรษฐกิจของผลงานอาจแตกต่างกันไปตามสภาพเศรษฐกิจ สังคม และปัจจัยแวดล้อมในแต่ละช่วงเวลา